

می‌توان سرمایه فرهنگی را به عنوان بهره‌مندی افراد از دانش، طبع، ذوق، و خلق و خو تلقی کرد

کتابخانه‌ها و افرادی که در آن مشغول فعالیت می‌باشند را می‌توان به مثابه «واسطه‌های فرهنگی» تلقی کرد

تجسم یافته)، که این سرمایه نیز به نوبه خود در کسب مدارک تحصیلی (شایستگی‌های دانشگاهی) حائز اهمیت است (سرمایه فرهنگی سازمان یافته).

بنابراین، به نظر می‌رسد که استفاده از کتابخانه به عنوان نشانه‌ای از مشارکت فرهنگی و یک شاخص سرمایه فرهنگی پذیرفته شده است، به این معنا که کتابخانه‌ها را می‌توان به مثابه عرصه‌های تولید، توزیع و مصرف سرمایه فرهنگی در نظر گرفت. یک نکته جنبی اینکه، بوردیو در کتاب «تمایز» به ندرت به کتابخانه‌ها اشاره می‌کند، اما در همان موارد نادر به این نکته اشاره می‌کند که افرادی که از کتابخانه‌ها استفاده می‌کنند، در کنار گرایش به کسب تجربه و دانش و نیز گرایش به رفع سلیق و علایق اولیه، حداقل یک گرایش شبه‌تحصیلی^{۳۱} جدی دارند (بوردیو، ۱۹۸۴، ص ۲۷۲). او همچنین بین انواع مختلف منابع مطالعه تمایز قائل می‌شود، بدین ترتیب که افرادی که از لحاظ سرمایه فرهنگی در سطح بالاتری قرار دارند، به انواع کمیاب‌تر مواد خواندنی علاقه و تمایل نشان می‌دهند (از نظر بوردیو آثار سیاسی، فلسفی و رمان‌ها نسبت به داستان‌های ماجراجویانه و پلیسی در اولویت هستند).

بوردیو به علت موضع تقریباً تحقیرآمیز نسبت به برخی اشکال عامه پسندتر فرهنگ، مورد انتقاد قرار گرفته است. البته میزان همخوانی و هماهنگی عقایدش در خصوص ارزش تولیدات فرهنگی با نظریات جدیدتر درباره ارزش منابع مطالعه، نقش و محیط کتابخانه‌های مدرن و انواع منابع گوناگون موجود در آنها، جای تأمل و بررسی دارد. اگرچه شاید نوشتار حاضر فرصت مناسبی برای بازگویی مباحث حول «ادیبات داستانی»^{۳۲} نباشد، اما پرداختن به انواع منابعی که در اختیار کتابخانه‌هاست با این میحث مرتبط است. برای مثال: در کتابخانه‌های عمومی، جنبش «خواننده‌گستری»^{۳۳} مطالعه طیف گسترده‌ای از منابع مختلف را مجاز می‌شمارد و بر منافی تأکید

می‌کند که مهارت‌های زبانی و دانش فرهنگی خود را ارتقا بخشد (سرمایه فرهنگی تجسم یافته) که آن نیز به نوبه خود، کسب مدارک تحصیلی را تسهیل می‌کند (سرمایه فرهنگی سازمان یافته). بنابراین، سرمایه فرهنگی را می‌توان به عنوان مجموعه‌ای از صلاحیت‌های فرهنگی مورد نیاز برای درک موثر و شرکت در فعالیت‌های فرهنگی که به وسیله نظام آموزشی شناسایی و امتیازبندی می‌گردند، در نظر گرفت؛ به طوری که این سرمایه، امکان دسترسی به پیشرفت‌های اجتماعی و اقتصادی را فراهم می‌آورد و بدین ترتیب، تقسیمات طبقاتی^{۳۴} موجود را بازآفرینی می‌نماید.

پس، سرمایه فرهنگی چه اهمیتی ممکن است برای کتابخانه‌ها داشته باشد؟ کتابخانه‌ها را با منابعی که در اختیار دارند و در اختیار عموم قرار می‌دهند، می‌توان به عنوان صاحبان ذخایر عظیم سرمایه فرهنگی توصیف نمود. لذا، کتابخانه‌ها و افرادی که در آن مشغول فعالیت می‌باشند را می‌توان به مثابه «واسطه‌های فرهنگی»^{۳۵} تلقی کرد؛ که بوردیو آنها را به عنوان مشاغل و موسسات مشغول در «عرضه و بازنمون»، «تهیه خدمات و کالاهای نمادین» و «تولید و سازماندهی فرهنگی» توصیف کرده است (بوردیو، ۱۹۸۴، ص ۳۵۹). اگرچه به نظر می‌رسد که کتابخانه‌ها و کتابداران این نقش را به خوبی ایفا می‌کنند، اما اگر، چنین هم باشد، به ندرت، در مباحث رسانه‌های فرهنگی همچون فعالیت‌های حوزه مطبوعات و رسانه‌های خبری مانند روابط عمومی، تبلیغات و عرضه محصولات فرهنگی، به آنها اشاره می‌شود. با وجود این، موضوع «کتابخانه‌ها و کاربرد آنها برای امانت کتاب»، یکی از اهداف مطالعات تجربی است که به بررسی تأثیر سرمایه فرهنگی می‌پردازند. برای مثال، سالیوان^{۳۶} (۲۰۰۱) تشریح می‌سازد که چگونه استفاده جوانان از کتابخانه عمومی و به امانت بردن کتاب (استفاده از سرمایه فرهنگی عینیت یافته) یک شاخص مهم در کسب مهارت زبانی و دانش فرهنگی است (سرمایه فرهنگی

با وجود انتقادهایی که به جهان بینی و شیوه نوشتاری بورديو شده است، مفهوم سرمايه فرهنگي وي به طور گسترده، در بسياري از رشته‌ها و حوزه‌هاي دانشگاهي به منظور کنكاش در باب مباحث مرتبط با قشربندي اجتماعي و قدرت اجتماعي، اقتباس شده است

می‌ورزد که افراد می‌توانند از طریق مطالعه کتاب‌ها کسب نمایند. به‌زعم بورديو، ارزش برخی از این مواد خواندنی به عنوان سرمایه فرهنگی عینیت‌یافته، جای سؤال و تردید است. همچنین، گفتنی است که دیدگاه وی در مورد کتابخانه‌ها به عنوان معابد خاموش فرهنگی^{۲۴} با مفاهیم مدرن کتابخانه‌های عمومی به‌عنوان سازمان اجتماعی مردم‌سالار^{۲۵} مطابقت ندارد.

با وجود انتقادهایی که به جهان بینی و شیوه نوشتاری بورديو شده است، مفهوم سرمایه فرهنگی وی به‌طور گسترده، در بسياري از رشته‌ها و حوزه‌هاي دانشگاهي به منظور کنكاش در باب مباحث مرتبط با قشربندي اجتماعي و قدرت اجتماعي، اقتباس شده است. با این‌همه، چون زبانی که بورديو برای ارائه مفاهیم و نظریاتش به‌کار می‌برد، متکلف و گاهی عملاً مبهم است، او حجم قابل توجهی از انتقادات را متوجه خود کرده است. شاید اصلاً به‌همین خاطر است که اصطلاح «سرمایه فرهنگی» بورديو بیش از حد، بر سر زبان‌ها افتاده است و در زمینه‌های گوناگون، دخیل شده است. از این‌رو، اصطلاح سرمایه فرهنگی، به‌طور فزاینده، توسط فعالان بخش فرهنگی و اصحاب مؤسسات فرهنگی شایع شده است، به‌طوری که از کاربرد واقعی‌اش یعنی آنچه که اولین بار بورديو مطرح کرد، فاصله گرفته است. با نگاهی ساده به کتابخانه‌های عمومی، آشکار است که سازوکار آنها - با تاکید بر این که کتابخانه‌ها، مخازنی برای انواع مختلف مصنوعات فرهنگی هستند - تا حدی به نظریات بورديو درباره سرمایه فرهنگی عینیت‌یافته، قرابت دارد. بنابراین، زیربنای سرمایه فرهنگی کتابخانه‌ها، سرمایه فرهنگی عینیت‌یافته است که به‌وسیله مجموعه‌های آنها - یا همان زیرساخت آنها - و دسترسی به درونمایه گلچین شده و سازماندهی شده این مجموعه‌ها که به‌نوبه خود، کسب

سرمایه فرهنگی تجسم‌یافته را تسهیل می‌کنند، بازنمون می‌شود. در ایرلند شمالی، سازمان فرهنگ، هنر و اوقات فراغت^{۲۶} رسالت خود را اینگونه بیان کرده است: «صیانت، تقویت و پرورش سرمایه فرهنگی ما برای نسل امروز و فردا»، با این توضیح که فرهنگ به‌عنوان مجموعه‌اموری تعریف می‌شود که سازمان فرهنگ، هنر و اوقات فراغت با آنها سر و کار دارد از جمله کتابخانه‌های عمومی، موزه‌ها و آرشیوها (سازمان فرهنگ، هنر و اوقات فراغت، ۲۰۰۴).

اگرچه این یک کاربرد نامناسب از اصطلاح و مفهومی است که بوسیله بورديو بیان شده، اما آنهایی که دست‌اندرکار مسائل فرهنگی بریتانیا هستند، به‌طور فزاینده‌ای از این اصطلاح بهره‌برداری می‌کنند. این در حالی‌ست که دولت و خدمات فرهنگی نیز دغدغه زیادی در قبال ضرورت تسهیل دسترسی به فرهنگ برای تحقق اهداف گسترده سیاست اجتماعی و عمومی شامل یادگیری و آموزش، خلاقیت و حیات اقتصادی، بازسازی اجتماعی^{۲۷}، بهداشت و سلامت و انسجام اجتماعی، کیفیت بهتر و رفاه اجتماعی دارند (مرسر^{۲۸}، ۲۰۰۵). با وجود سیاست فرهنگی انگلستان که بیش از پیش بر ارزش فرهنگ برای تجدید حیات اقتصادی، اجتماعی و آموزشی تاکید دارد، سازمان‌های فرهنگی مانند کتابخانه‌ها و موزه‌ها باید قادر باشند ارزش اجتماعی خود را عرضه نمایند و مفهوم سرمایه فرهنگی نیز برای چنین هدفی مناسب است.

به‌تازگی، روابط میان سرمایه فرهنگی و محوریت اجتماعی^{۲۹} توجه پژوهشگران را به‌خود جلب کرده است؛ برای مثال: بررسی اینکه سرمایه فرهنگی می‌تواند در شهروندی فرهنگی^{۳۰} و سرمایه اجتماعی^{۳۱} نقش داشته باشد. یکی از محققان این حوزه، شارون ژینوت^{۳۲} (۲۰۰۳)، نتیجه گرفته است که به‌رغم کیفیت اساساً

14. Cultural competencies
15. Taste
16. Social stratification
17. Academic qualifications
18. Class divisions
19. Cultural intermediaries
20. Sullivan
21. Quasi-scholastic
22. Fiction
23. movement Reader- development
24. Quiet temples of culture
25. Democratic social institution
26. Department of Culture, Arts and Leisure (DCAL)
27. Social regeneration
28. Mercer
29. Social exclusion
30. Cultural citizenship
31. Social capital
32. Sharon Jeanotte
33. Individualistic
34. Collective benefits
35. Cultural assets

مفهوم سرمایه

فرهنگی به طور

روزافزون، برای

سازمان های فرهنگی

مانند کتابخانه ها به

کار گرفته می شود تا

نقش آنها را در رفاه

(به زیستن) اجتماعی و

اقتصادی جلوه گر سازد

به تازگی، روابط میان

سرمایه فرهنگی و

محرومیت اجتماعی

توجه پژوهشگران را

به خود جلب کرده است

فردگرایانه^{۳۳} سرمایه فرهنگی، منافع جمعی^{۳۴} حاصل از سرمایه گذاری در سرمایه فرهنگی وجود دارد و این منافع نقش بسزایی در انسجام اجتماعی ایفا می کنند. مطالعه او نشان داد آنهایی که به کتابخانه ها مراجعه می نمایند و به مطالعه می پردازند، بیشتر از آنهایی که چنین نمی کنند، داوطلب می شوند. با این اوصاف، این اندیشه که تسهیل سرمایه فرهنگی می تواند به مثابه ابزاری برای ترتیب اثر دادن به محرومیت های اجتماعی باشد، در سرمایه اجتماعی ایفای نقش کند و مشارکت اجتماعی را برانگیزد، برای کتابخانه های عمومی، مزایای بسیاری دارد و می تواند به نقش آنها وجهه بیشتری ببخشد.

پس ما می توانیم نتیجه بگیریم که مفهوم سرمایه فرهنگی به طور روزافزون، برای سازمان های فرهنگی مانند کتابخانه ها به کار گرفته می شود تا نقش آنها را در رفاه (به زیستن) اجتماعی و اقتصادی جلوه گر سازد. در عین حال، کاربرد اصطلاح و مفهوم سرمایه فرهنگی، در ارتباط با سازمان های فرهنگی و ارزش آنها برای افراد، بی ثبات و اغلب ابهام برانگیز است که فی نفسه، به تردید و عدم قطعیت راجع به این موضوع می انجامد که آیا این سازمان ها در سرمایه فرهنگی فردی یا جمعی نقش دارند یا خیر و اگر نقش آفرینند، چگونه این نقش را ایفا می کنند. اینکه آیا دارایی های فرهنگی^{۳۵} که چنین سازمان هایی در اختیار دارند، را می توان به منزله سرمایه فرهنگی عینیت یافته قلمداد کرد یا نه، برای مثال: چگونه این زیرساخت فرهنگی در سرمایه فرهنگی تجسم یافته افراد و جوامع نقش دارد یا از آن حفاظت می نماید، محل مناقشه است و در واقع، جای بحث فراوان دارد. از طرفی، به عنوان مثال: اگر بخواهیم برای کتابخانه های عمومی، ادعای تسهیل سرمایه فرهنگی را در قالب آنچه بوردیو اصرار می ورزد متصور شویم، این ادعا با در نظر گرفتن رسالت آنها که باید انواع سلاقیق و ذائقه های مطالعاتی آحاد کاربران را مورد توجه قرار دهند، رنگ خواهد باخت؛ گرچه، این احتمال وجود دارد که ما در آینده درباره اصطلاح سرمایه فرهنگی، به موازات اینکه کتابخانه ها و سایر نهادهای فرهنگی به دنبال توجیه هزینه کرد منابع خود می باشند، بیشتر خواهیم شنید.

مآخذ:

Bourdieu, P. (1984) *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste*. London: Routledge.

DCAL (2004) 'Corporate Vision', URL www.dcalni.gov.uk/dcal_corporate_strategy__text_only_version.doc (consulted 11 July 2008).

Goulding, A. (2004) 'Libraries and Social Capital', *Journal of Librarianship and Information Science* 36 (1): 3-6.

Jeanotte, M.S. (2003) 'Singing Alone? The Contribution of Cultural Capital to Social Cohesion and Sustainable Communities', *International Journal of Cultural Policy* 9 (1): 35-49.

Mercer, C. (2005) 'Cultural Capital and Capabilities: Defining and Measuring the Cultural Field', URL http://hdr.undp.org/docs/events/global_forum/2005/papers/Colin_Mercer.pdf (consulted 11 July 2008)

Sullivan, A. (2001) 'Cultural Capital and Educational Attainment', *Sociology* 35 (4): 893-912.

White, L.N. (2007a) 'A Kaleidoscope of Possibilities: Strategies for Assessing Human Capital in Libraries', *The Bottom Line* 20 (3): 109-15.

White, L.N. (2007b) 'Imperfect Reflections. The Challenges in Implementing Human Capital Assessment in Libraries', *The Bottom Line* 20 (4): 141-7.

پی نوشت ها:

۱. این مقاله ترجمه اثر زیر است:

Goulding, Anne. (2008), "Libraries and Cultural Capital", *Journal of Librarianship and Information Science*, 40; 235

2. ali.isfandyari@gmail.com
3. eazarei@gmail.com
4. Pierre Bourdieu
5. Embodied
6. Objectified
7. Institutional(ized)
8. *Journal of Librarianship and Information Science*
9. Goulding
10. White
11. Distinction
12. Social inequality
13. Social position